

Umumi Maden Durumu

TÜRKİYE:

Siyasî hudutları muayyen olan harbin iktisadî hudutları bütün dünyayı içine almış bulunuyor.

istihisaller ve ihraçlar, vasıtasızlık ve müşterisizlik yüzünden sekteye uğramıştır. Bu manzara ortasında; Türkiye siyasetinde ve azminde olduğu gibi sanayinde ve madencilğinde de vazıh ve emin bir inkişaf gösteriyor.

Dört senelik yer altı servetlerimizi işletme programının, her şeye rağmen, mümkün olan hız ve verimle tatbikine devam edilmektedir.

Madencilüğimizin durumunu bu nüshamızda, mesut bir tesadüfle, biz kendi kalemimizden değil, en salahiyetli bir ağızdan izah ve ifade etmek mazhariyetine malikiz. Başvekilimizin Yerli Malı ve Tasarruf Haftası dolayısıyla Ankara Kalkevinde irat ettiği hitabeden alacağımız parçaları tekrar gözden geçirmek vaziyeti çok iyi aydınlatacaktır:

«... Millî sanayimiz, bugünkü medeniyetin istinat ettiği demir ve kömür temel sanayimden kimya sanayiine, harcı âlem istihlâk ve gıda maddeleri sanayiine kadar öğrenilebilecek bir ehram şeklinde kademe kademe yükselmektedir.

Kömür havzamızdaki ocakların tek idare altında devletçe işletilmesi tahakkuk ettirilmiş bulunmaktadır. Bu tedbir, yalnız madencilüğümüz için değil, bütün iktisadî bünyemiz ve sistemimiz için ehemmiyeti haizdir. Filhakika, kömür istihsalatımızın fevkalâde şerait içinde dahi artmakta bulunmasına rağmen ne vardı-

mız istihsal rakamları, ne artış nisbeti havzamızın zenginliği, ve iç ve dış piyasaların ihtiyaç ve talepleri karşısında bizi tatmin edecek dereceye varmış değildir. Kömür ocaklarını, yüksek teknik ve büyük sermaye ile teçhiz suretiyle istifade edilebilecek hale getirmek mecburiyeti vardı. 1939 da (2.695.000) tondan ibaret bulunan istihsalâtı, aldığımız tedbirler sayesinde 1940 için üç milyon ton civarında kabul edebileceğimizi söylersem, havzada beklediğimiz yeni inkişaf hakkında bir fikir verebilirim, zannediyorum.

Diğer taraftan havzada içtimaî tesisler ihdası ve bilhassa işçinin hayat şartlarının İslahı da, iktisadî istismar ile aynı zamanda yürütülmektedir.

Linyitlerimizin ve bilhassa Garp linyitlerinin istihsalâtında büyük terakki vardır.

Kömür ve linyitlerin istihsal işleri gibi, satış ve tevzi işlerinin de ihtiyaca göre arızasız ve muntazam bir şekilde ifası için bazı tedbirler aldık, daha da alacağız.

Bakır madenlerimizde artık tamamen fennî bir işletmeden bahsedilebilir. Ergani ve Kuvvarshan bakır madenlerimizde istihsalât artmakta, ve Millî Müdafaamızın talep ettiği yüksek evsafta bakırın elde edilmesi temin edilmiş bulunmaktadır.

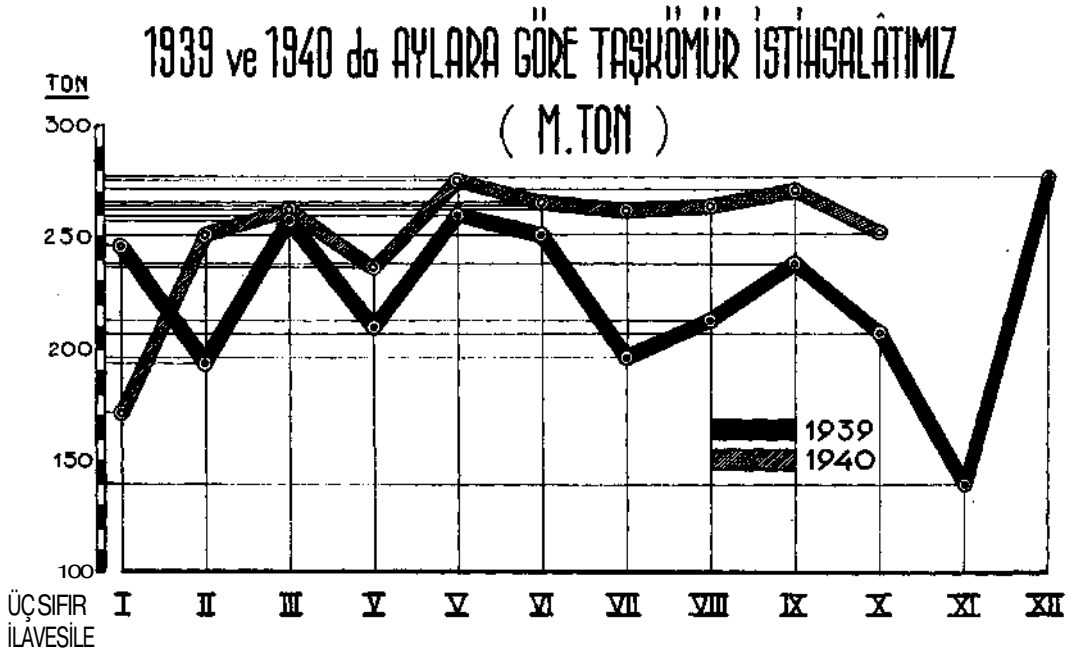
Dünya sanayiinin kıymetli madenlerinden biri olan ve bizim için ehemmiyetli bir döviz menbaı teşkil eden krom istihsalı da genişletilmiştir.

Divriğinin Demirdağı, fabrikalarımızı besleyecek demiri muntazam vermektedir.

Maden arama işlerimiz her sahada ve

geniş mikyasta dikkat ve gayretle yürütülmektedir. Raman dağında petrol bulunmuş olması, geçen yılın ümit verici hareketlerinden biridir. Bir taraftan bulunan petrol damarı incelenmekte, diğer taraftan yeni damarlar araştırılmaktadır. Türk kömürü ve Türk demiri gibi, Türk petrolünün de işletmelerimiz arasına girdiği gün, iktisadî bünyemiz yeni bir kuvvet bulacaktır...»

li sermaye ve kredi teşekküllerine sahip bulunuyoruz ve inşa, tesis, işletme plânlarımızı muvaffakiyetle tahakkuk ettirebiliyoruz. Şurasını da kaydedeyim ki, hususî sanayi işletmelerine yatırılacak millî sermayeler için, bütün imkânlar ve bir çok teşebbüs sahaları açıktır. Hususî fabrikalar ve teşebbüslerin kurulması fevkalâde kolaylaştırılmış ve bu hususta hükümetin muvafakatini almak kayıtları kaldı-

«... Bir taraftan tutunmak, bir taraftan inkişaf etmek gayretinde ve mücadelesinde olan sanayi ve maden işlerimizin bugünkü vaziyeti cumhuriyet devri için hakikaten şerefli bir manzara arz etmektedir. Bu işleri yürütmenin her şeyden evvel, bilgi ve azimle birlikte büyük bir sermaye işi olduğu meydandadır. Bu sermayelere vücut vermek şerefi cumhuriyet devrine nasip olmuştur. Cumhuriyet Türkiyesi, iktisadî kalkınmasını kendisinin olmiyan sermayelere bırakamazdı. Bugün vardığımız yer ve aldığımız yol, büyük millî sermayeleri bizzat yaratmak suretiyle olmuştur. Bu sayededir ki, bize benzer memleketlerde eşi bulunmıyan büyük mil-

rılmıştır. Bunların inkişafını hassasiyetle düşündüğümüze işaret etmeyi lüzumlu görüyorum...»

«... Muharip olan veya harp dışında kalmakla beraber bir çok tahdit tedbirleri alan memleketlerin dış ticaretlerindeki menfi tebeddülleri göz önünde tutarsak, bu tenakusun, içinde bulunduğumuz şartlar karşısında zarurî ve hattâ normal olduğuna hükmedebiliriz.

Bilhassa şurasını tebarüz ettirmek isterim ki, ihraç maddelerimize müşteri bulmamak gibi bir vaziyet karşısında değiliz. Bilâkis gerek mahsullerimize, gerek maddelerimize talep artmıştır. Ancak mem-

leketimizin kendi ihtiyaclarını, her ihtimali göz önünde tutan bir ölçüde karşılamak arzusu, mallarımızı elden çıkarmak hususunda ihtiyatlı hareket etmemize saik olmuştur. Bu hal, mallarımızı satın almak isteyenler arasında bir seçmeyi zarurî kılmış ve ihracatımızı, bize en lüzumlu olan maddeleri verebilen memleketlere tercih satmak yolu tutulmuştur...»

Bu belîğ izahatı, biz rakamlar ve grafikler tekid etmekle ve Cumhuriyet hükümetinin milletine verdiği açık hesaba ve müesseselerine gösterdiği müşfik itimada lâıyk olmak azmimizin bir kat daha artmış olduğunu, işimize bir kat daha mesuliyet hissi ve şevk hamlesiyle devam etmekte olduğumuzu kaydetmekle iktifa edeceğiz. Şunları da ilâve edebiliriz ki:

Kömür havzamızın randımanı gün geç-

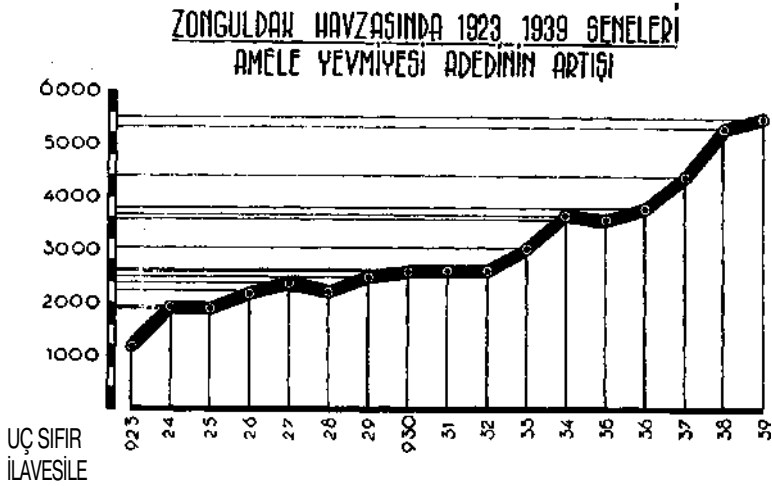
la artıracaktır.

Yalnız maden kömürünün değil linyitlerimizin de işletme işindeki yeni inkişaflara, bu seneki istihsalin geçen yılın iki misline varması, en güzel bir delildir.

Büyük şehirlerde merkezî kok stokları tesis edilmiş ve mahruk kanunu memleketin 70 yerinde tatbik mevkiine konmuştur.

Diğer maden işlerimizdeki mesut inkişaflara birer işaret olmak üzere Morgulda bir izabe fabrikasının kurulmakta olduğunu, elektrolit bakım memleket dahilinde elde edilebilmek için tesisata girişildiğini kaydedebiliriz.

Kömür havzamızdaki umumî istihsali ay ay takip edersek su mikdarla karşılarız:

tikçe çoğalacak, hudut ihtilâflarının doğurduğu güçlüklerin kalkması, muhtelif şirketlere ait anbarların birleştirilmesi dolayısıyla malzeme noksanlarının bertaraf edilip muhtelif mıntakalardaki cins cins stokların mübadele edilebilmesi, zaten mahdut teknik elemanların hepsinin havzayı işletme hizmetinde bir arada hep birden seferber olması, 1941 sonlarına kadar hali teşekkülde sayılabilecek olan füzyondan alacağımız semereyi ileride daha faz-

îkincikânun

Şubat

Mart

Nisan

Mayıs

Haziran

Temmuz

Ağustos

Eylül

Birinciteşrin

îkinciteşrin

171.624 ton

251.809 »

262.908 »

238.804 »

276.191 »

266.354 »

262.802 »

263.433 »

269.297 »

251.222 »

219.101 »

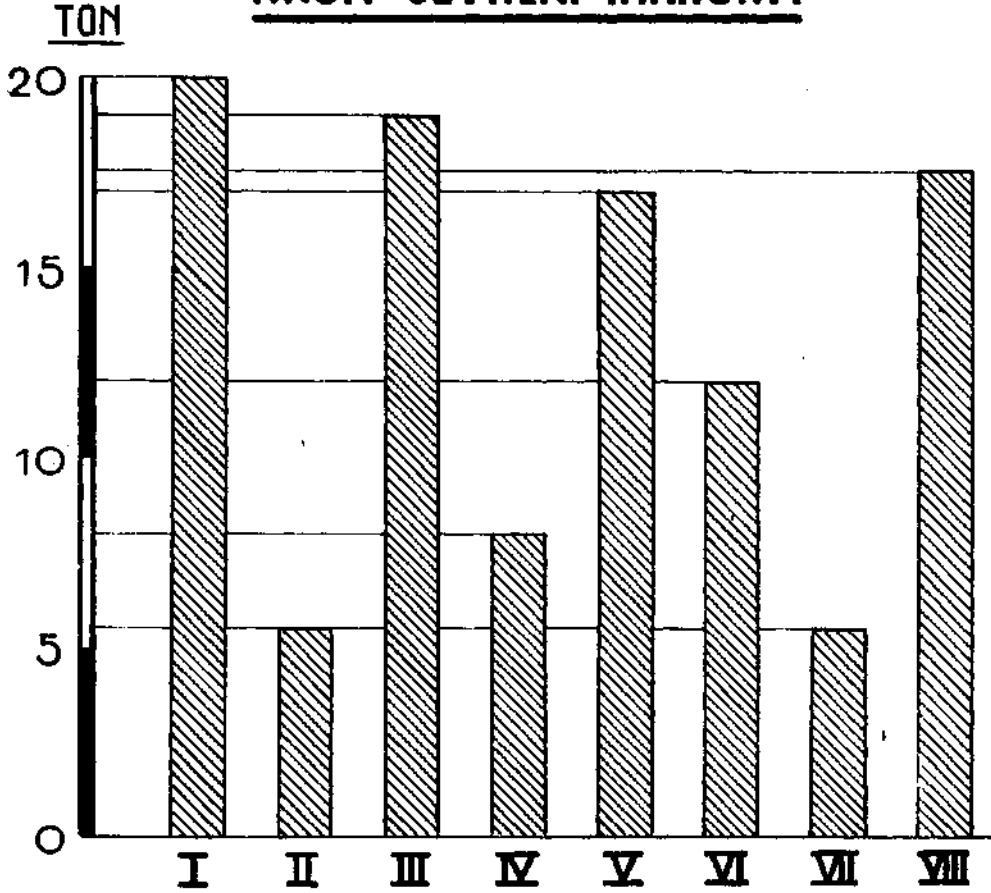
Son günlerde günlük istihsal 9000 ton raddesindedir. Asıl inkişafı, intikal devresinin hitamında göreceğiz. Şimdilik, on bir aylık havza istihsalâtımız, bu rakamlara göre, 2,73 milyon tonun üstündedir.

Eylül, birinciteşrin, ikinciteşrin ayların-

seleri aşağıdaki cetvelde görülmektedir:

İşletme	Eylül	1 Teşrin	2 Teşrin
Soma	7803	50.99	6607
• Değirmisaz	3106	2447	3590
Tavşanlı	1542	2235	2726

1940 SENESİNDE AYLARA GÖRE KROM CEVHERİ İHRACATI

daki linyit istihsalâtımız memnuniyet verici bir yekûna baliğ olmuştur. Garp linyitlerindeki istihsal yekûnu, eylülde 12451, birinciteşrinde 9871, ikinciteşrinde 12.923 ton tutmuştur. Bu yekûnların Değirmisaz, Tavşanlı ve Soma işletmelerine düşen his-

Ergani bakır işletmesinin eylülde 500, birinciteşrinde 650 ve ikinciteşrinde 881 ton istihsâl edebilmesi, inkişaf alâmetidir; Kuarshandaki aylık istihsal 100 ile 200 ton arasındadır.

Ayda 17.000 - 20.000 ton cevher veren

Divrik demir işletmesi, bu son aylarda şiddetli kış yüzünden bir muvakkat tevakkuf devresi geçirecektir.

Geniş mikyastaki bağıcılığa sahne olan Türkiyede asmaların hastalıklardan korunması için lâzım olan bütün kükürtün artık memleket dahilinde tedarik edilmekte olduğunu bir daha tasrih edebilmekle memnunuz. Son aylarda haftalık kükürt istihsalimiz, 80 tonu geçmiştir.

Bu verdiğimiz malûmata 1940 senesi zarfında muhtelif madenlere ait (10) aylık imrarat miktarını gösteren cetveli ilâve ediyoruz:

Madenin cinsi	İmrar edilen miktar	
	Ton	Kilo
Maden kömürü	1.605.151	000
Antrasit	80.254	000
Briket	12.342	000
Linyit	178.389	121
Demir	75.064	195
Zımpara	8.669	313
Borasit	3.957	200
Antimuan	309	000
Ç. Kursun	1.225	000
Cıva	449	(Şişe)

Talı sayılan bir çok madenler daha vardır ki, onların yokluğu da bir çok istihsal ve imalleri durdurabilir:

Vanadiyum, volfram ve platin gibi....

Her muharip devlet, birinci plânda akla gelen güya ikinci plânda sayılıp da bunlar kadar ehemmiyetli rol oynamakta olan madenlerin kendi hudutları, dahilinde yeni yataklarına kavuşmak isteğiyle sistemli ve âdeta inatçı taharrilere girişmiş bulunmaktadır. Harbin madencilikteki yegâne kazancı, yeni maden zuhuratının keşfi ve madenlerden bulunamıyan biri yerine diğer bir yenisinin ikamesi olacaktır.

Harp uzadıkça gıda yoksulluğu gibi metal yoksulluğu da baş gösterecek ve dev iştihalı harp malzemesi fabrikaları bir nevi açlığa mahkûm olacaktır.

Muharip memleketlerde madencilik bakımından yeni bir faaliyet tarzı da evvelden her hangi bir maden cevherini istihraç için yapılan işletmelerden kalan cürufun diğer lüzumlu bir madenin izleri mevcuttur veya aynı cevherden henüz bakiye vardır diye yine baştan yeni flotasyon usulleriyle muameleye tâbi tutulmasıdır.

Top ve tayyare imalinde kullanılan vanadiyumu bulmak için Almanyanın Baden civarındaki eski işletme cürufuna mahsus gayretleri bu cümledendir.